

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจที่สำคัญก็คือการลงทุน โดยแหล่งที่มาของเงินทุนนั้นมีอยู่ 2 แหล่งด้วยกันคือ แหล่งเงินทุนภายในประเทศ ซึ่งประกอบด้วยการออมภาคครัวเรือน การออมภาคธุรกิจ การออมภาครัฐบาล และรัฐวิสาหกิจ และแหล่งเงินทุนภายนอก ได้แก่ การออมจากต่างประเทศซึ่งถูกนำเข้ามาในรูปแบบของเงินกู้ การได้รับความช่วยเหลือและการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งการที่เศรษฐกิจของประเทศจะพัฒนาเติบโตอย่างมั่นคงนั้นจำเป็นต้องอาศัยแหล่งเงินทุนภายในประเทศเป็นสำคัญ ดังนั้น การออมจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ

สำหรับประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา มีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินตัวหรือการออมภายในประเทศอยู่ในระดับที่ไม่เพียงพอกับความต้องการลงทุนในประเทศ จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุน กล่าวคือ ช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุนคิดเป็นร้อยละ 7.4 ของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ ในปี 2536 และร้อยละ 7.3 ของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศในปี 2537 และลดลงเป็นร้อยละ 2.1 ของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศในปี 2540 (ตารางที่ 1.1)

จากการที่ประเทศไทยมีอัตราการออมภายในประเทศที่ไม่สอดคล้องกับอัตราการลงทุนภายในประเทศ ประกอบกับมีช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุนสูง จึงจำเป็นต้องอาศัยการออมจากต่างประเทศเพื่อลดช่องว่างดังกล่าว แต่การพึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศมากเกินไปก็อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดกล่าวคือ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยประสบกับภาวะการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดมาโดยตลอด โดยในปี 2537 ไทยขาดดุลบัญชีเดินสะพัด 7.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และเพิ่มขึ้นเป็น 14.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ในปี 2539 แต่ในปี 2540 ประเทศไทยขาดดุลบัญชีเดินสะพัดลดลงเป็น 3.0 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เนื่องจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ค่าเงินบาทลดลง ทำให้ไทยลดการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศลง จึงมีผลทำให้การขาดดุลลดลงเป็นอย่างมาก (ตารางที่ 1.2)

ตารางที่ 1.1 สัดส่วนการออม - การลงทุนต่อผลผลิตภายในประเทศ

(ร้อยละ)

ปี	2536	2537	2538	2539	2540
การลงทุนภายในประเทศ	41.7	41.5	41.6	41.7	35.0
การออมทั้งประเทศ	34.3	34.2	33.6	33.7	32.9
ช่องว่างการออม - การลงทุน	7.4	7.3	- 8.0	- 8.1	- 2.1

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ : ไม่รวมการคลาดเคลื่อนทางสถิติ

ตารางที่ 1.2 ดุลบัญชีเดินสะพัดและการชำระหนี้ต่างประเทศ

(หน่วย : พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา)

ปี	2536	2537	2538	2539	2540
ดุลบัญชีเดินสะพัด	-6.1	- 7.8	- 13.2	- 14.4	- 3.0
หนี้ต่างประเทศ	45.7	53.7	68.1	90.0	91.8
การชำระหนี้	5.2	6.0	7.9	9.0	11.8
ร้อยละของหนี้ต่างประเทศ	11.4	11.2	11.6	10.0	12.8

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดแล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือปัญหาการชำระหนี้ต่างประเทศ กล่าวคือ ในปี 2536 ประเทศไทยมีหนี้ต่างประเทศ 45.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา แต่มีการชำระหนี้คืนเพียง 5.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 11.4 ของหนี้ต่างประเทศและเพิ่มขึ้นเป็น 91.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ในปี 2540 โดยมีการชำระหนี้เพียง 11.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12.8 ของหนี้ต่างประเทศปีนั้น (ตารางที่ 1.2)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการเพิ่มการออมภายในประเทศให้มากขึ้น ซึ่งการออมของประเทศนั้น ส่วนที่สำคัญจะเห็นว่ามาจากการออมภาคเอกชน โดยครัวเรือนนั้นนับว่ามีความสำคัญอยู่ไม่น้อย ถึงแม้ว่าจะมีสัดส่วนที่น้อยกว่าภาคธุรกิจก็ตาม กล่าวคือ ในปี 2537 การออมภาคครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 7.3 ของการออมทั้งประเทศ และเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 9.4 ของการออมทั้งประเทศในปี 2541

ตารางที่ 1.3 การออมของประเทศ

(หน่วย : ร้อยละ ของ GDP)

ปี	2537	2538	2539	2540	2541
1. การออมภาคเอกชน	21.7	21.8	20.1	21.4	25.2
- การออมครัวเรือน	7.3	7.6	5.5	6.4	9.4
- การออมธุรกิจ	14.4	14.2	14.6	15.0	15.8
2. การออมภาครัฐบาล	12.9	13.2	12.1	10.7	9.7
- การออมรัฐบาล	10.2	10.4	10.4	8.3	7.1
- การออมรัฐวิสาหกิจ	2.7	2.8	2.7	2.4	2.6
3. ความคลาดเคลื่อนทางสถิติ	0.9	0.2	- 0.5	- 0.8	- 1.1
4. การออมทั้งประเทศ	35.5	35.2	33.1	32.9	35.1

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจการเงิน ,ธนาคารแห่งประเทศไทย 2541

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการเงินของภาคเหนือที่สำคัญนั้น เงินออมก็นับว่ามีความสำคัญอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากปริมาณเงินฝากที่สาขานาครพาณิชย์ของแต่ละจังหวัดนั้น เชียงใหม่จะมีปริมาณเงินฝากมากที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดในภาคเหนือตอนบน กล่าวคือ ในปี 2537 ปริมาณเงินฝากเท่ากับ 51.3 พันล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 78.2 พันล้านบาทในปี 2542 (ตารางที่ 1.4) ซึ่งปริมาณเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ถือว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการออม แต่ความจริงยังมีการออมในรูปแบบอื่น ๆ อีก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาดังการออมภาคครัวเรือน เพื่อจะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการออมของครัวเรือน รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการออมภาคครัวเรือนของจังหวัดเชียงใหม่อีกด้วย

ตารางที่ 1.4 เงินฝากของสาขารณการพาณิชย์ในภาคเหนือตอนบน แยกตามรายจังหวัด
ปี 2537-2541

(หน่วย : พันล้านบาท)

จังหวัด	2537	2538	2539	2540	2541
เชียงใหม่	51.3	59.5	68.3	74.2	78.2
เชียงราย	18.3	21.1	25.4	27.7	28.6
แม่ฮ่องสอน	1.2	1.4	1.6	1.6	1.7
ลำพูน	4.7	5.9	6.9	7.5	7.2
พะเยา	4.8	5.5	6.2	6.6	6.6
น่าน	2.7	3.1	3.8	3.9	3.7
แพร่	5.0	5.9	6.9	7.4	7.3
ลำปาง	12.8	15.3	16.8	17.9	18.3
ตาก	5.6	6.4	7.5	8.1	8.4
รวม	106.4	124.1	143.4	154.9	160.0

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจการเงินภาคเหนือปี 2537-2541, ธนาคารแห่งประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) ศึกษาถึงปัจจัยสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่
- 2) ศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของการออมภาคครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้จะศึกษาถึงพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนของจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น โดยปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใช้เป็นตัวกำหนดการออมในการศึกษานี้ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน ผลของอัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการออม ขนาดของครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิง อายุหัวหน้าครัวเรือน ทรัพย์สินสุทธิ ระดับการศึกษา และการถือครองกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน

1.4 นิยามศัพท์

1) **ครัวเรือน** หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป อยู่กินและใช้สิ่งอุปโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพร่วมกัน โดยจะรวมรายได้เข้าด้วยกันหรือไม่ก็ตาม และมีความเกี่ยวพันกันฉันท์ญาติมิตรหรือไม่ก็ได้ หรือบุคคลที่อยู่คนเดียวโดยไม่ได้กินอยู่และใช้สิ่งอุปโภคร่วมกับผู้อื่น

2) **รายได้ของครัวเรือน** หมายถึง รายได้รวมของสมาชิกทุกคนที่มีเงินได้ในครัวเรือน และเป็นเงินได้ที่อยู่ในรูปตัวเงิน (money income) อาทิเช่น เงินเดือน ค่าจ้าง กำไร เงินโอน ดอกเบี้ย เงินปันผล โบนัส และค่าล่วงเวลา เป็นต้น

3) **รายจ่ายของครัวเรือน** หมายถึง รายจ่ายรวมของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน และเป็นรายจ่ายที่อยู่ในรูปของตัวเงิน (current expenditure) เช่น รายจ่ายในการอุปโภคและบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยไม่นับรวมรายจ่ายในลักษณะการออมทรัพย์ เช่น การถือสินทรัพย์ทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ การส่งแชร์ เป็นต้น

4) **เงินออม** หมายถึง ผลต่างระหว่างรายได้กับรายจ่ายในการบริโภค

5) **หัวหน้าครัวเรือน** คือ ผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกอื่นในครัวเรือน โดยยกย่องให้เป็นหัวหน้า อาจจะเป็นผู้รับผิดชอบทางการเงินและสวัสดิการของครอบครัวหรือไม่ก็ตาม

6) **จำนวนผู้พึ่งพิง** หมายถึง จำนวนบุคคลที่ไม่มีรายได้ ต้องเป็นภาระแก่ครอบครัวต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดู

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งทราบถึงวัตถุประสงค์ของการออมภาคครัวเรือน อันจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการออมภายในประเทศ เพื่อลดการพึ่งพิงแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศ